

BESLUT
2015-06-15

Dnr Ö 14-2015

KLAGANDE

Lunds universitet
Box 117
221 00 Lund

ÖVERKLAGAT BESLUT

Regionala etikprövningsnämndens i Lund, Avdelning 3, beslut den 8 april 2015, dnr 2014/781.

SAKEN

Prövning enligt lagen (2003:460) om etikprövning av forskning som avser människor (etikprövningslagen).

Projekttitel: Bedömning av kriminell belastning i domar.

Regionala etikprövningsnämndens beslut

se Bilaga

Enligt ansökan om etikprövning med komplettering ska forskningsfrågorna undersökas genom en rättsfallsundersökning omfattande ett hundratal mål som har avgjorts av svenska domstolar år 2013 och tidigare och där argumentation om tidigare kriminell belastning förekommer i domskälen. I forskningsprojektet ska undersökas vilken betydelse kriminell belastning har för trovärdighetsfrågan och skuldfrågan. Påföljdsfrågan ska inte behandlas. Den övergripande frågan i projektet är vilken betydelse, om någon, som kriminell belastning får på domstolens bedömning av en persons trovärdighet och skuld. Framför allt kommer följande att undersökas: a) Får det någon betydelse vilken typ av kriminell belastning personen tidigare gjort sig skyldig till? b) Får det någon betydelse hur lång tid som förflutit sedan den tidigare brottsligheten?

De omkring 100 målen kommer att hämtas från databasen Infotorg juridik. Nyckelord vid sökningen ska vara "tidigare döm*". Avgörandena ska läsas på en dataskärm direkt från databasen och inte sparas på hårddisken. Inget material ska skrivas ut från datorn; det kommer alltså inte att finnas några avgöranden i skriftlig fysisk form. Syftet med projektet är en analys av domstolens argumentation i förhållande till relevant lagstiftning, tidigare rättspraxis och

den diskussion som har förts i den rättsvetenskapliga litteraturen. Citat ur domarna kommer att redovisas med angivande av målnummer som referens.

Sökanden gjorde inför den regionala nämnden gällande att projektet inte innefattade behandling av personuppgifter och därmed inte föll inom etikprövningslagens tillämpningsområde. I vart fall borde det inte krävas information till de enskilda och samtycke från dem, eftersom forskningen inte föll in under 4 § etikprövningslagen.

I det överklagade beslutet har den regionala nämnden godkänt ansökan efter komplettering med två villkor, 1. att information med opt out-möjlighet (dvs. en möjlighet för forskningspersoner att hindra att uppgifter om dem används i studien) om projektet ska lämnas på Juridiska fakultetens hemsida och 2. att nämndens allmänna anvisningar för datasäkerhet ska följas i tillämpliga delar. Nämnden har gjort bedömningen att det projekt som beskrivs i ansökan utgör forskning. Mot bakgrund av Centrala etikprövningsnämndens praxis⁷ har nämnden funnit att hänvisningar till rättspraxis i rättsvetenskapliga framställningar ska tillåtas vid etikprövning. Tillsammans med målnumren kan – enligt nämnden – varje citat med en begränsad arbetsinsats hänföras till tilltalad och målsägande, vilket innebär att uppgifterna ingår i en sådan strukturerad samling av personuppgifter som avses i etikprövningslagen och personuppgiftslagen. Nämnden har vidare funnit att information ska lämnas till berörda forskningspersoner om projektet och att ett opt out-förfarande bör tillämpas.

Klaganden har yrkat i första hand att Centrala etikprövningsnämnden ska ändra den regionala nämndens beslut genom att fastställa att forskningsprojektet ”Bedömning av kriminell belastning i domar” inte är etikprövningspliktigt, eftersom etikprövningslagen inte är tillämplig på traditionell rättsvetenskaplig analys av domskäl i brottmålsdomar. I andra hand har klaganden yrkat att Centrala etikprövningsnämnden ska undanröja villkoret att forskningsprojektet får genomföras endast om berörda personer ges opt out-möjlighet.

Centrala etikprövningsnämndens bedömning

Klaganden gör gällande att traditionell rättsvetenskaplig analys av domskäl i brottmålsdomar faller utanför etikprövningslagens tillämpningsområde och anför följande. Enligt offentlighetsprincipen, lagfäst i 2 kap. 1 § tryckfrihetsförordningen, har var och en rätt att ta del av domar i brottmål. Mellan denna princip och etikprövningslagens reglering av ”forskning som innefattar behandling av domar i brottmål” finns det en potentiell konflikt, men eftersom tryckfrihetsförordningen har grundlagsstatus får etikprövningslagen inte tolkas i strid mot den.

I förarbetena till etikprövningslagen (prop. 2002/03:50 s. 117 f.) görs vissa uttalanden om etikprövningslagens förhållande till regeringsformen och tryckfrihetsförordningen. Det konstateras att etikprövningslagen, liksom andra lagar vars syfte är att skydda människor från att komma till skada, torde tillgodose ett ändamål som är godtagbart i enlighet med de allmänna förutsättningar för att begränsa informationsfriheten genom lag som anges i 2 kap. 12 § (numera 2 kap. 20 §) regeringsformen. I fråga om tryckfrihetsförordningen sägs följande.

Lagförslaget avser att skydda forskningspersoner och värna respekten för människovärdet vid forskning. Även om forskningsresultat ofta offentliggörs i olika publikationer kan inte

forskningen sägas syfta till ett offentliggörande i grundlagens mening utan i stället till att nå ett visst resultat. Forskning som bedrivits utan etikprövning kan därför inte anses åtnjuta grundlagsskydd under återopande av att forskningsresultaten skall publiceras. En helt annan sak är att ingripanden mot innehållet i en publikation där forskningen behandlas kan ske endast med stöd av TF.

Det görs alltså en skillnad mellan forskningsverksamheten och rätten att publicera resultatet av den verksamheten. På motsvarande sätt bör man skilja mellan rätten att ta del av allmänna handlingar och rätten att använda information ur allmänna handlingar inom forskningen. Etikprövningslagen innehåller inga bestämmelser som begränsar rätten att ta del av allmänna handlingar. Allt sedan etikprövningslagens tillkomst har lagen tillämpats på forskning som har innefattat uppgifter ur allmänna handlingar. Inför den regionala nämnden återopade klaganden beslut av Centrala etikprövningsnämnden som visar att lagen har tillämpats även på rättsvetenskaplig forskning.

Projektet ska alltså etikprövas, om det innefattar sådan forskning som faller inom etikprövningslagens tillämpningsområde.

En första förutsättning är att det är fråga om forskning. Projektet uppfyller de krav som CEPN brukar ställa för att det ska vara fråga om forskning – en kvalificerad forskare gör anspråk på att det är forskning och avser att publicera resultatet i en vetenskaplig tidskrift.

Det är också klart att forskningen inte är av sådant slag som regleras i 4 § etikprövningslagen.

Frågan är då om forskningen omfattas av 3 § etikprövningslagen, dvs. om den innefattar behandling av känsliga personuppgifter enligt 13 § personuppgiftslagen eller sådana personuppgifter som avses i 21 § personuppgiftslagen.

Av handlingarna i ärendet framgår inte konkret hur forskningen ska gå till. Det saknas information om steget mellan läsningen på dataskärmen och själva produktionen av forskningstext. Emellertid ska tydligen citat ur domar föras över till forskningstexten tillsammans med uppgift om målnummer. Som den regionala nämnden har framhållit blir det därmed möjligt att hänföra varje citat till tilltalade och målsägande i målet. Det får därmed anses att det är fråga om behandling av personuppgifter enligt 21 § personuppgiftslagen (jfr bedömningen i de ärenden som klaganden har hänvisat till). Etikprövningslagen är således tillämplig på forskningen i fråga.

Enligt 9 § etikprövningslagen får forskning godkännas bara om de risker som den kan medföra för forskningspersonernas hälsa, säkerhet och personliga integritet uppvägs av des vetenskapliga värde. I det aktuella fallet är risken för forskningspersonerna liten och forskningen ska godkännas. Risken är dessutom så liten att villkoret om opt out-förfarande inte behövs.

Centrala etikprövningsnämnden ändrar Regionala etikprövningsnämndens i Lund beslut endast på det sättet att villkor nummer 1 om opt out-förfarande undanröjs.

Centrala etikprövningsnämndens beslut får enligt 37 § etikprövningslagen inte överklagas.

Detta beslut har fattats av Severin Blomstrand, Bengt Gustafsson, Lena Näslund, Peter Höglund, Ingrid Sahlin och Ann Wennerberg efter föredragning av Peter Höglund. Vid den slutliga handläggningen har dessutom kanslichefen Carina Gunnarsson, Bimbi Ollberg, Birgitta Hübinette, Kjell Asplund och kanslichefen Jörgen Svidén närvarit.

På Centrala etikprövningsnämndens vägnar

A large, stylized handwritten signature in black ink, which appears to read 'Severin Blomstrand'. The signature is written over the printed name.

Severin Blomstrand

Avdelning 3

PROTOKOLL 2015/4

Sammanträde 2015-04-08 Kl 13.00—18.55

Sammanträdesrummet, Östra Vallgatan 14, Lund

Närvarande

Ledamöter

Ordförande

Kerstin Hardgren

Ledamöter med vetenskaplig kompetens

Ulf Görman, vetenskaplig sekreterare (Deltar ej i beslut § 4.8 p g a jäv)

Gunilla Albinsson (Deltar ej i beslut § 2.28–2.30, 4.1–4.6, 4.8–4.17)

Åsa Alftberg (Deltar ej i beslut § 2.18, 2.24, 4.15 & 4.17 p g a jäv)

Dan Egonsson

Göran Molin

Mina O'Dowd (Vetenskaplig sekreterare § 4.8, deltar ej i beslut § 2.4 & 2.6 p g a jäv)

Bengt Sivberg (Deltar ej i beslut § 2.14, 2.15 och 4.17 p g a jäv)

Lena Wahlberg (Deltar ej i beslut § 2.25 & 4.1 p g a jäv, § 4.16–4.17)

Mikael Klintman (Deltar ej i beslut § 2.4 p g a jäv, § 4.3–4.5)

Företrädare för allmänna intressen

Ulla-Britt Andersson (Deltar ej i beslut § 4.2–4.6, 4.8–4.17)

Ann Hörnebrant-Sturesson

Esmaeil Salehi

Preben Karlsson

Övriga närvarande

Administrativ sekreterare

Ann-Marie Kellner

Åhörare

Agneta Nordberg, ny ersättare för företrädare för allmänna intressen

Postadress

Box 133
221 00 LUND
Hämtställe 12

Bankgironr
793-9861

Organisationsnr
202200-1560

Besöksadress
Östra Vallgatan 14
Lund

Telefon
046-2224180
046-2224312
046-2224616

E-post

eva.elvstrand@epn.lu.se
irene.barsegard@epn.lu.se
ann-marie.kellner@epn.lu.se

Hemsida

www.epn.se

Avdelning 3

PROTOKOLL 2015/4

Sammanträde 2015-04-08 Kl 13.00—18.55

Sammanträdesrummet, Östra Vallgatan 14, Lund

utdrag ur protokoll

§ 4

Ansökningar som varit upptagna på tidigare möten

4.1 (från sammanträdet 2014-12-10 § 2.6)

Dnr 2014/781
Föredragande
Ulf Görman

Forskningshuvudman
Lunds universitet

Forskare som genomför projektet (kontaktperson)

Projekttitel

Bedömning av kriminell belastning i domar.

Nämndens bedömning

Nämnden har redan tidigare gjort bedömningen att det projekt som beskrivs i ansökan utgör forskning. Etikprövningslagen (EPL) ska enligt 3 § tillämpas bl.a. på forskning som innefattar behandling av personuppgifter om brott, domar i brottmål m.m. och EPL hänvisar därvid till Personuppgiftslagen (PUL). Vid införandet av EPL övervägde lagstiftaren hur de nu aktuella reglerna förhåller sig till bl.a. Regeringsformen och Tryckfrihetsförordningen. Slutsatsen var att Etikprövningslagen inte strider mot grundlagsskyddet för informationsfriheten och offentlighetsprincipen. Nämnden är av samma uppfattning.

EPL är därför tillämplig på forskning som genomförs genom behandling av personuppgifter om brott m.m. i offentliga allmänna handlingar, vilket medför krav på att forskningen bedrivs i sådana former att forskningspersonernas säkerhet och integritet skyddas.

I det aktuella projektet ska forskarna med angivande av särskilda kriterier söka efter motiveringar i domar i en rättsdatabas. Valda citat ur domarna kommer att redovisas i den vetenskapliga rapporten med angivande av målnummer som referenser.

Mot bakgrund av Centrala etikprövningsnämndens praxis ska hänvisningar till rättspraxis i rättsvetenskapliga framställningar tillåtas vid etikprövning. Tillsammans med målnumren kan varje citat med en begränsad arbetsinsats hänföras till tilltalad och målsägande i de fall där det rör sig om domar i brottmål. Detta förfarande innebär enligt nämndens mening att uppgifterna

Avdelning 3

PROTOKOLL 2015/4

Sammanträde 2015-04-08 Kl 13.00—18.55

Sammanträdesrummet, Östra Vallgatan 14, Lund

ingår i en sådan strukturerad samling av personuppgifter som avses i EPL och PUL.

Behandling av känsliga personuppgifter och uppgifter om lagöverträdelse för forskningsändamål får tillåtas efter en helhetsbedömning av samtliga omständigheter. Därvid är det en grundläggande etisk princip att de personer som berörs av forskningen i möjligaste mån ska informeras om denna. Det ankommer på nämnden att göra en bedömning av behovet av information och samtycke i sådana ärenden som faller under 3 § EPL.

Den sökande argumenterar för att det skulle vara integritetskränkande att informera berörda forskningspersoner, genom att informationen kan påminna dem om tidigare trauman. Enligt nämndens bedömning är dock skyddet mot att behandling och spridning av känsliga personuppgifter och uppgifter om lagöverträdelse äger rum utan den berördes kännedom eller mot dennes vilja av större betydelse för den enskilde än att denne kan bli påmind om tidigare händelser och upplevelser. Nämnden anser därför att information ska lämnas om projektet.

När det gäller frågan om den enskilde ska ges möjlighet att bli struken ur projektet konstaterar nämnden att forskningsfrågan i vissa fall kan vara sådan att ett bortfall påverkar forskningsresultatet, t.ex. när det är aktuellt att undersöka en totalpopulation, men att det inte är fallet i det aktuella projektet. Hänsynen till individens integritet kan också väga tyngre än risken för bortfall. Nämnden bedömer att information med opt-out-förfarande bör lämnas i detta fall. Nämnden bedömer att det i detta fall är tillräckligt att informationen offentliggörs på sådant sätt att intresserade har möjlighet att ta del av den. Publicering på Juridiska fakultetens hemsida får därför anses tillfredsställande.

Den sökande besvarar inte frågan om tillfredsställande datasäkerhet i nämndens beslut om komplettering. Som angetts ovan innefattar forskningen enligt nämndens bedömning behandling av personuppgifter. Därvid är reglerna om säkerhetsåtgärder enligt PUL tillämpliga.

Beslut

Ansökan godkänns efter den komplettering som inlämnats med följande villkor:

- 1 Information med opt-out möjlighet om projektet ska lämnas på Juridiska fakultetens hemsida. Den informationstext som den sökande föreslagit ska användas. I den mening som börjar med "Om du vill ha mer info om studien eller undrar om någon dom som berör dig finns med i studien ..." ska dock följande tillägg göras: "... eller om du inte vill att uppgifter om dig ska användas i studien ...".

Avdelning 3

PROTOKOLL 2015/4

Sammanträde 2015-04-08 Kl 13.00—18.55

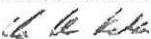
Sammanträdesrummet, Östra Vallgatan 14, Lund

- 2 Nämndens allmänna anvisningar för datasäkerhet ska i tillämpliga delar följas:

Allt forskningsmaterial som innehåller känsliga personuppgifter ska förvaras i låsta skåp. Känsligt elektroniskt material ska lagras på separat krypterad hårddisk eller liknande, som förvaras i säkerhetsskåp och som endast personer direkt utsedda av den ansvarige forskaren har tillgång till. Kodnyckel och annat direkt identifierbart material, som ljudinspelningar och samtyckesblanketter, ska förvaras åtskilt från det kodade materialet. All bearbetning och förvaring av data ska äga rum på dator eller annat medium utan anslutning till Internet.

Beträffande hur man överklagar, se bilaga.

Att utdraget överensstämmer med originalet intygar:

Administrativ sekreterare
Ann-Marie Kellner

Exp till: